

RESURSI KOSOVSKO-METOHISKO UGLJENOG BASENA

Milan JAKOVLJEVIĆ,
Ratko JOVIČIĆ

Strategija razvoja energetike Republike Srbije prema prostornom planu iz 1998, nije prihvatljiva bez uključenja rezervi lignita lociranih na teritoriji Kosova i Metohije. Te rezerve su, ukazuju autori, od ogromnog značaja za Pokrajinu, Srbiju i Balkan. Još tada su simulirane tri opcije razvoja koje uključuju domaće potrebe i mogućnost izvoza. Danas je na ceni strategija za puni suverenitet.

Ključne reči: rezerve lignita, razvoj energetike, strategija, izvoz

Pogled u istoriju:

ISTORIJSKI POKAZATELJI NAM GOVORE DA SU se prve aktivnosti vezane za otkopavanje uglja na području Kosova i Metohije dogodile krajem IX veka, kada je prilikom gradnje železničke pruge Priština-Skoplje 1873. godine otkriven uglj koji je otkopavan za potrebe domaćinstava.

Prvi istražni radovi, manjeg obima, rađeni su 1919. i 1920. godine, dok se prvi ugljenokop pominje 1923. godine pod imenom Kosovo, a koristio se za snabdevanje ugljem elektrane u Trepči. Ovaj ugljenokop otkopao je od 1922. do 1955. godine oko 4,7 miliona tona uglja. Ugljenokop Kruševac je radio i za vreme italijanske okupacije od 1942. godine. Kada se sve sabere, ukupno je od 1922 do 1955. godine, otkopano oko 5 miliona tona uglja.

Masovna eksploatacija počinje sa obimnijim istraživanjima koja su rađena posle 1950. godine u zoni sela Belačevac, Dobro Selo, Sibovac i Kruševac. Na osnovu tih istraživanja otvoren je površinski kop Dobro Selo 1956. godine sa kapacitetom od $8,6 \times 10^6$ t uglja i 14×10^6 m³ otkrivke godišnje i površinski kop Belačevac, 1965. godine i sa kapacitetom od $8,2 \times 10^6$ t uglja i 14×10^6 m³ otkrivke godišnje.

Faktografski pokazatelji:

Više od tri četvrtine (3/4) ukupnih rezervi uglja u Srbiji nalazi se na Kosovu i Metohiji. Ugalj se nalazi u dva glavna ugljena basena, Kosovskom i Metohijskom. Ukupne geološke rezerve uglja iznose oko 14,7 milijardi tona.

Površina Kosovskog ugljenog basena je oko 250 km². Ispod te površine nalazi se samo jedan ugljeni sloj: Debljina ugljenog sloja dostiže i do 110 m. Prosečna debljina uglja je oko 42 m, a prosečna debljina pokrivača uglja (otkrivke) iznosi oko 76 m, što ovaj basen svrstava u veoma povoljne za površinsku eksploataciju uglja. Rudarski rečeno: treba otkopati 1,8 m³ otkrivke da bi otkopali tonu uglja. Samo poređenja radi, površinski kopovi uglja u kolubarskom i kostolačkom ugljenom basenu otkopavaju 3 m³ otkrivke da bi otkopali tonu uglja. Procenjene rezerve uglja iznose oko 11,4 milijardi tona. Po kriterijumima isplativog otkopavanja uglja (kriterijum sadašnjeg vremena) iz kosovskog basena moglo bi se otkopati oko 8,8 milijardi tona uglja.

Površina Metohijskog ugljenog basena je oko 68 km², sa prosečnom debljinom uglja oko 29 m, i prosečnom debljinom pokrivača uglja (otkrivke) oko 60 m, što i ovaj basen svrstava u veoma povoljne za površinsku eksploataciju uglja. Na Metohijskom ugljenom basenu treba otkopati 2 m³ otkrivke za tonu uglja. Procenjene rezerve uglja iznose oko 2,8 milijardi tona. Na osnovu gore pomenutog kriterijuma sa ovog basena moglo bi se otkopati oko 1,5 milijardi tona uglja.

Do sada, otkopavanje uglja odvijalo se samo u Kosovskom ugljenom basenu, na dva površinska kopa, Belačevac i Dobro Selo. Prema novijim informacijama počelo je i otvaranje novog površinskog kopa Sibovac sa oko 0,9 milijardi tona uglja. Na ovom novom površinskom kopu na osnovu studijskih istraživanja treba otkopati manje od 1 m³ otkrivke za tonu uglja. Do sada je na ovom basenu otkopano manje od 1% uglja.

Kosovsko – Metohijski ugljeni basen u okvirima svetskog i evropskog tržišta uglja:

Danas su najveći potrošači uglja na svetu Kina, Indija i SAD, a prema prognozama do 2030. godine, najveći porast u potrošnji uglja upravo će beležiti prve dve zemlje, Kina i Indija, zauzimajući više od 50% ukupne svetske potrošnje uglja. Razlog je veoma intenzivna industrijalizacija i rast industrijske proizvodnje koji zahteva sve veće i veće količine energije. Ove dve zemlje troše velikim delom sopstvene rezerve uglja, a jednim delom se snabdevaju iz Australije, Indonezije i Južne Afrike. Tržište uglja je jasno određeno potrebom sigurnog snabdevanja termoelektrana. Od ukupno otkopanih količina, ugalj se najvećim delom (oko 95%) koristi za snabdevanje termoelektrana, dok se manji deo (oko 5%) koristi za snabdevanje dela potreba industrije i stanovništva.

46 | Kada se govori o svetskom tržištu uglja, misli se pre svega na tržište kamenog uglja, a meki mrki ugalj lignit u njemu ne učestvuje. U evropskim okvirima prisutan je blagi porast

proizvodnje lignita sa srednjom stopom povećanja od 1,3%, a sa druge strane godišnja stopa smanjenja proizvodnje kamenog uglja iznosi 4,3%, a srednja stopa godišnjeg smanjenja uvoza kamenog uglja iznosi 2,5%. Kako je Evropa siromašna sa rezervama kamenog uglja, preostale rezerve se tretiraju kao strateške, a očekuje se značajniji porast proizvodnje i potrošnje lignitnih ugljeva sa kojima je bogat Kosovsko-Metohijski ugljeni basen, a koji sa svojih 14,2 milijardi tona lignita, zauzima peto mesto po vrednosti u svetu.

Strateški planovi rađeni pre 1999.godine:

Za teritoriju Kosova i Metohije urađen je 1998. godine Prostorni plan posebne namene koji definiše osnovne pravce razvoja energetike. U strategiji razvoja energetike Republike Srbije je takođe ocenjeno da dugoročni razvoj energetike Srbije nije prihvatljiv sa stanovišta državne, ekonomske i energetske politike bez uključenja rezervi lignita lociranih na teritoriji Kosova i Metohije u kategoriji raspoloživih i energetsom sektoru dostupnih rezervi.

Ugalj iz basena na Kosovu i Metohiji je od ogromnog značaja za Pokrajinu, Srbiju, Balkan. Ugalj može biti generator ekonomskog razvoja za desetine hiljada ljudi koji bi radili u energetsom sektoru i za energetske sektor. Po procenjenim rezervama, ekonomski isplativim uslovima za eksploataciju i veoma povoljnom cenom proizvodnje, oba basena, a posebno Kosovski, spadaju s pravom u najperspektivnije basene u Evropi. Uz otkopavanje uglja, pitanju životne sredine mora se posvetiti posebna pažnja, kako to pitanje ne bi bilo prepreka za dalji razvoj energetike na bazi uglja.

U okviru gore pomenutog Prostornog plana posebne namene, simulirane su tri granične opcije razvoja energetske-industrijskog kompleksa. Za razmatanje je usvojen uslov da je za prosečan kvalitet uglja sa područja Kosovsko-Metohijskog basena potrebno je oko 1,6 kg uglja za 1 kWh struje.

Opcija 1.

Za minimalnu varijantu razvoja, zadovoljenje domaće potrošnje i izvoz od 15% do 20%, izgradnjom termoblokova do 6.500 MW, ugalj bi bio potrošen za 220 godina (do 2230. godine).

Opcija 2.

Za umerenu varijantu razvoja, zadovoljenje domaće potrošnje i izvoz od 25% do 35%, izgradnjom termoblokova do 8.500 MW, ugalj bi bio potrošen za 160 godina (do 2170. godine).

Opcija 3.

Za maksimalnu varijantu razvoja, zadovoljenje domaće potrošnje i izvoz od 50%, izgradnjom termoblokova do 10.000 MW, ugalj bi bio potrošen za 150 godina (do 2160. godine).

Događanja posle 1999.godine:

Zbog postojećeg statusa Kosova i Metohije ne postoji uvid u stanje energetike na toj teritoriji od strane vlasnika – države Srbije. Do sada nije ostvarena ni mogućnost uticaja na UNMIK i privremene institucije, Vladu Kosova, na donošenje razvojnih planova i zakonske regulative u ovoj oblasti. To je svakako potpuno onemogućeno nakon samoproglaska nezavisnosti Kosova i otežanih pregovora o sporazumu o šest tačaka među kojima je i tačka vezana za energetiku.

U Skupštini Kosova usvojeni su u periodu od 2004. do 2006. godine, i u primeni su sledeći zakoni iz oblasti energetike:

1. *Zakon o regulatornom organu za energetiku;*
2. *Zakon o energetici;*
3. *Zakon o električnoj energiji;*
4. *Zakon o uspostavljanju nezavisne komisije za rude i minerale;*
5. *Zakon o postupku davanja koncesija;*
6. *Zakon o stranim ulaganjima.*

Koristeći navedene zakonske okvire Ministarstvo energetike i rudarstva Kosova objavilo je poziv za dostavljanje izjava zainteresovanosti za razvoj novog postrojenja rudnika lignita i pripadajućih kapaciteta za generisanje i transmisiju električne energije i rehabilitaciju postojećih generatora.

U navedenoj objavi pozivaju se kvalifikovani privatni investitori da dostave izjave zainteresovanosti za razvoj energetske projekta koji obuhvata sledeće:

1. Izgradnja nove termoelektrane Kosovo C sa instalisanim kapacitetom od 2100 MW i pratećih kapaciteta transmisije;
2. Otvaranje novog rudnika uglja za postojeće termoelektrane (Sibovac JZ) i razvoj novog rudnika (Rudnik Sibovac) za TE C;
3. Rehabilitacija postojeće termoelektrane Kosovo A.

Predkvalifikacije su završene u prvom kvartalu 2007. godine. Odabrani su konsultanti za izbor kvalifikovanog ponuđača. Od deset prispelih prijavi, odabrano je četiri: RWE iz Nemačke, i tri konzorcijuma: CEZ/AES (Češka/SAD); ENEL/SENCAP (Italija/Grčka/SAD) i EnBW/Washington Group International. Procenjena vrednost projekta je 2,7 milijardi €.

Zbog nestabilne političke situacije nije potpisan ugovor ni sa jednim ponuđačem pa je doneta odluka da se otvaranje zamenskog površinskog kopa Sibovac započne uz korišćenje postojeće prethodno revitalizovane rudarske mehanizacije.

Zaključna razmatranja:

Ministarstvo za rudarstvo i energetiku Republike Srbije nije iz navedenih razloga, kod 48 izrade Strategije razvoja energetike Srbije do 2015. godine, uzelo u analizu delove energet-

skog sistema i resursa na teritoriji Kosova i Metohije. Bez obzira na navedene okolnosti o stanju na Kosovu i Metohiji, neophodno je kod izrade predstojeće strategije razvoja energetike Republike Srbije, uzeti u razmatranje rezerve lignita lociranih na teritoriji Kosova i Metohije.

Rezerve uglja u kostolačkom i kolubarskom ugljenom basenu dovoljne su da uz zadržavanje postojećeg nivoa proizvodnje zadovolje potrebe postojećih i novoizgrađenih elektrana do 2060. godine. Nakon ovog perioda Republika Srbija ulazi u period visoke energetske zavisnosti, ukoliko u međuvremenu ne obezbedi dostupnost makar delu rezervi uglja na teritoriji Kosova i Metohije.

Period koji je pred Republikom Srbijom, kada je energetika u pitanju, mora biti obeležen iznalaženjem mogućnosti za ostvarivanje dostupnosti uglja sa teritorije Kosova i Metohije kao preduslova energetske nezavisnosti. Prostor za ove aktivnosti je sužen, ali još uvek postoji i treba ga svakako iskoristiti.

Naravno, ne sme se zanemariti ni činjenica da u slučaju dolaska nekog od velikih proizvođača električne energije iz lignita, koji bi uvođenjem visokoproduktivne proizvodnje uz korišćenje izuzetno povoljnih prirodnih pogodnosti, ostvario niske proizvodne troškove uglja i električne energije i niskom cenom ozbiljno ugrozio postojeću proizvodnju električne energije iz uglja, kako u regionu tako i u Republici Srbiji.

Literatura

Strategija razvoja kosovsko-metohijskog basena uglja, Međunarodno savetovanje Banja Vrujci, Dr Ivica Jakovljević, dipl.inž.rud., Dragan Kostić, dipl.inž.rud.

Energetika Srbije, juče, danas, sutra, profesor doktor Nenad Đajić, Akademija inženjerskih nauka Srbije, 2011.

Abstract: Energy for Full Sovereignty

In view of the 1998 spatial plan for the Republic of Serbia, the energy development strategy of the Republic of Serbia cannot be implemented without including the lignite coal reserves that are located in the territory of Kosovo and Metohija. These reserves are, according to the authors, of huge importance for the province, for Serbia and for the entire Balkan region. At the time, three development options were simulated and they involved domestic needs and export possibilities.

Keywords: lignite coal, energy development, strategy, export